Årsrapport 2007 Virkemidler for regional FoU- og innovasjon

VRI (2007-2017)

Året 2007

- Programmet VRI – Virkemidler for regional FoU og innovasjon – er Forskningsrådets nye spydspiss for kunnskapsutvikling, innovasjon og verdiskaping i norske regioner. Det er tverrpolitisk enighet om at det er behov for å utløse vekst i regionene gjennom en opp-trapping av FoU- og innovasjonsinnsatsen og bruk av mer presise virkemidler. VRI skal adressere denne utfordringen.

- VRI ble lansert 15. februar 2007 etter en utviklingsprosess som bl.a. omfattet en serie regionale dialogkonferanser. I den første søknadsrunden kom det inn søknader fra samtlige fylker. Gjennom VRI har det fylkesregionale partnerskap fått eierskap og ansvar for prosjektutvikling, drift og forvaltning av en rekke virkemidler for økt FoU-basert inno-vasjon i næringslivet og for organisasjons- og innovasjonsfaglig forskning. Partnerskapene velger selv ut innsatsområdene i den regionale VRI-satsingen og virkemidlene som skal benyttes til å løse de ulike strategiske utfordringene i regionen.

- VRI tilbyr regionene både faglig og finansiell støtte. Hovedtyngden av virkemidlene i VRI er kjent fra de tidligere programmene MOBI og VS2010. Det er også introdusert enkelte nye virkemidler og tiltak. Virkemidlene skal stimulere til økt samhandling i regionen og konkret forskningssamarbeid mellom bedrifter og forskningsmiljøer. Virkemidlene er blitt godt mottatt, og regionene gir uttrykk for stor optimisme. Det er imidlertid påpekt som en svakhet at den ene av tre pilarene i programmet, bedriftsstyrte innovasjonsprosjekter, ennå ikke har kommet på plass.

- Den planlagte etableringen av regionale forskningsfond gjør det mulig å forsterke inn-satsen for regional FoU og innovasjon. Som et eksperimenterende program med fokus på samarbeids- og styringsformer og behovet for en ny arbeidsdeling mellom det nasjonale og regionale nivå, imøtekommer VRI mange av ønskene i regjeringens forvaltningsreform. Det er dermed viktig at de regionale forskningsfondene sees i sammenheng med VRI.

Programmets mål

VRI er Norges forskningsråds nye satsing på forskning og innovasjon med relevans for næringslivet i norske regioner. VRI har et langsiktig perspektiv og skal vare i 10 år (2007 – 2017).

Programmet skal tilby faglig og finansiell støtte til samhandlingsaktiviteter og forsknings-baserte utviklingsprosesser i regionene. VRI skal stimulere til økt regional samhandling mellom næringsliv, FoU-institusjoner og offentlige myndigheter, og knytte tette bånd til andre nasjo-nale og internasjonale nettverks- og systemvirkemidler som Arena, Norwegian Centres of Expertise (NCE) og Regions of Knowledge.

Forskningsrådet skal kvalitetssikre aktivitetene og prosjektene i programmet gjennom nasjonal konkurranse. Forskning, erfaringsutveksling, læring og samarbeid på tvers av faglige og admi-nistrative grenser er viktig i VRI.

Grunnet manglende finansiering har det ikke vært mulig å igangsette de bedriftsstyrte innovasjonsprosjektene som omhandles i delmål 2. Delmålet må i denne omgang derfor oppfylles gjennom mobilisering av prosjekter i andre programmer i Forskningsrådet og hos de andre virkemiddelaktørene. VRI kan forberede regionene på forvaltningen av regionale forskningsfond. Det er sterkt ønskelig at finansieringsordningene i de nye regionale forskningsfond benyttes til å støtte de bedriftsstyrte prosjektene som utvikles som følge av VRI-arbeidet i regionene.

Strategiske høgskoleprosjekter (delmål 3) er et eget program i Forskningsrådet. Det er en samordning av fokuset i disse prosjektene og VRI-aktivitetene i en del regioner.

Hovedmål
VRI skal fremme kunnskapsutvikling, innovasjon og verdiskaping gjennom regional samhandling, særlig mellom bedrifter og FoU-institusjoner, og en forsterket FoU-innsats i og for regionene.

Delmål 1
VRI skal gjennom ulike samhandlingsaktiviteter mellom bedrifter og FoU-institusjoner

- mobilisere og inspirere bedrifter til økt satsing på FoU
- utvikle kompetanse og kapasitet i bedrifter slik at de blir i bedre stand til å videreutvikle egne FoU-prosjekter og gjøre seg nytte av egne og andres forskningsresultater
- styrke forskningsmiljøenes kompetanse og kapasitet slik at de blir bedre i stand til å samhandle med bedriftene om FoU-prosjekter og å tilføre næringslivet utviklingskompetanse
- bidra til økt satsing på forskning med relevans for regional utvikling, herunder innovasjons- og organisasjonsfaglig forskning

Delmål 2
VRI skal gjennom bedriftsstyrte innovasjonsprosjekter innenfor regionens prioriterte innsatsområder bidra til at bedrifter

- hever sin kompetanse og innovasjonsevne ved å engasjere seg i FoU-arbeid
- videreutvikler sitt systematiske innovasjons- og fornyelsesarbeid gjennom forskningssamarbeid
- øker sin verdiskapning og konkurransekraft ved å ta i bruk resultater fra FoU

Delmål 3
VRI skal gjennom samarbeid med strategiske forskningsprosjekter i statlige høgskoler og regionale forskningsinstitutter bidra til å

- stimulere til et tettere samarbeid mellom FoU-institusjonene
- knytte institusjonenes FoU-kompetanse tettere til øvrige regionale FoU-aktiviteter
- styrke dialogen om forskningens relevans for regionale behov

Delmål 4
VRI skal gjennom ulike nasjonalt initierte aktiviteter og tiltak

- skape utviklings- og læringsarenaer der regionale erfaringer kan drøftes i forhold til nasjonal og internasjonal kunnskap og aktiviteter
- videreutvikle virkemiddelporteføljen for regional FoU- og innovasjon
- styrke relasjonene til andre nasjonale og internasjonale programmer og aktiviteter

Disponibelt budsjett i 2007:	*kr. 42 772 223*
Forbruk i 2007:	*kr. 27 424 014*
Lavt forbruk i 2007 skyldes at programmet kom i gang sent på året. Midlene vil bli benyttet i 2008.	
Programmets finansieringskilder i 2007:	*NHD, KRD, KD*
Antall og type prosjekter i 2007:	*19*

Samlet vurdering av mål, status og faglige utfordringer

VRI-programmet ble lansert i februar 2007 med invitasjon til samtlige fylker om å søke om midler innen 15. mai 2007. Fordi programmet fortsatt er i en oppstartsfase, er det for tidlig å rapportere om måloppnåelse i denne årsrapporten. Generelt har året vært preget av utvikling, søknadsvurdering og så oppstart av prosjekter. Etter utlysning våren 2007 fikk ni regioner (elleve fylker) finansiering, mens de siste seks (åtte fylker) ble invitert til å levere nye søknader i november 2007. Disse vurderes i første kvartal 2008. Regionalt har oppstarten i de fleste regionene som ble tildelt midler våren 2007 gått noe langsommere enn forventet, og mye tid er brukt på å utvikle samarbeidskonstellasjoner og arbeidsformer i regionene. Mer om dette nedenfor.

Det fylkesregionale partnerskap har nå fått eierskap og ansvar for prosjektutvikling, drift og forvaltning av en rekke virkemidler for økt FoU-basert innovasjon i næringslivet og av organisasjons- og innovasjonsfaglig forskning. De regionale partnerskapene prioriterer hvilke innsatsområder de vil konsentrere sine aktiviteter om. Det er også opp til partnerskapene å bestemme hvordan de vil bruke virkemiddelmenyen i VRI, med sikte på å følge opp utfordringene innenfor innsatsområdene.

VRI tilbyr faglig og finansiell støtte til disse samarbeidsprosjektene. Mange av virkemidlene som VRI tilbyr, er hentet fra de tidligere programmene MOBI og VS2010. Dette gjelder bl.a. kompetansemegling og mobilitetsordninger. Det er også introdusert flere nye virkemidler.

Det er tverrpolitisk enighet om at det er behov for å utløse vekst i regionene gjennom opptrapping av FoU- og innovasjonsinnsatsen og bruk av mer presise virkemidler. VRI kan bli et viktig redskap i arbeidet med å utløse denne veksten. Potensialet er blitt styrket gjennom forslaget om å etablere regionale forskningsfond. Sett i lys av regjeringens forvaltningsreform vil VRI kunne få en nøkkelrolle som eksperimenterende program og som arena for utprøving av nye samarbeids- og styringsformer i regionene. VRI kan også bidra til å skape en ny arbeidsdeling mellom det nasjonale og regionale nivå.

Gjennom etableringen av VRI er det lagt til rette for en tett samhandling mellom aktørene som deltar i de regionale innsatsområdene og en rekke nasjonale og internasjonale innovasjonsprogrammer. I tillegg til å være et nasjonalt program som står på egne ben, vil VRI også fungere som et mobiliseringsprogram for SkatteFUNN-ordningen og andre programsatsinger i Forskningsrådet. FoU-mobiliseringen i VRI kan bidra både til å øke antallet og å styrke kvaliteten på søknader til Forskningsrådets innovasjonsprogrammer.

Programstarten har gjort oss oppmerksomme på flere sentrale utfordringer, både regionalt og nasjonalt. Regionalt må satsingen være godt forankret hos alle involverte parter. De fylkeskommunale partnerskap skal kunne bruke VRI-satsingen som *sitt* verktøy for å øke forskningsbasert innovasjon i regionen. Samtidig må næringslivet som skal ha nytte av virkemidlene, vite hva disse handler om og være motivert for å samarbeide med forskere. I mange tilfeller er det derfor nødvendig å operasjonalisere prosjektbeskrivelsen. God rolleavklaring og arbeidsdeling mellom ulike aktører innenfor den regionale VRI-satsingen har vist seg svært essensielt for å

komme i gang. En av de store faglige utfordringene har også vært å få til gode læringssløyfer mellom samspillsaktivitetene i regionen og den organisasjons- og innovasjonsfaglige forskningen. Den samfunnsvitenskapelige forskningen skal bringe kunnskap til de øvrige aktivitetene om hvordan disse bør innrettes og styrke kunnskapsgrunnlaget for regional utvikling og innovasjon. Forskerne på sin side skal trekke ut erfaringer fra den regionale satsingen og bygge på disse i den videre organisasjons- og innovasjonsforskning.

De fleste av landets høgskoler er involvert i VRI-satsingene, enten gjennom samhandlingsprosjektene eller forskerprosjektene. Det samme er de regionale FoU-institusjonene. I tillegg er universitetene involvert og bruker VRI for å få innhold i sin rolle som regional utviklingsaktør. Det er store variasjoner i synliggjøringen av bedrifter og bedriftsrepresentanter i satsingene, men i gjennomføringen av de ulike virkemidlene vil bedriftene stå helt sentralt.

Det er betydelig overlapp mellom innsatsområdene i en VRI-region og tilstedeværelsen av et Arenaprosjekt og/eller et NCE. Det vil derfor være mye å hente på et tett samspill mellom VRI og Arena/NCE, både på nasjonalt og på regionalt nivå. Flere regionale utviklingsaktører har forventninger om at de regionale forskningsfondene, som planlegges etablert fra 2010, kan styrke finansieringen av bedriftsprosjekter i VRI.

Regional- og distriktspolitisk relevans
VRI henvender seg til alle regioner i Norge, og det er en viktig målsetting at det skal være VRI-satsinger i hele landet. VRI har en vesentlig rolle som forberedelse til de regionale forskningsfondene som kan komme fra 2010, og det er viktig at hele landet kan delta i denne forberedelsen. Noen enkeltprosjekter innenfor de regionale VRI-satsingene er avgrenset til visse kommuner. Alle regionene som fikk avslag i første runde har arbeidet målbevisst med nye VRI-søknader. Disse skal behandles av Forskningsrådet i første kvartal 2008.

Miljørelevant forskning
VRI har ikke spesifikt fokus på miljørelevant forskning, men flere regioner har relevante satsingsområder, for eksempel fornybar energi.

Likestilling
VRI vil arbeide med likestillingsspørsmål både på nasjonalt og på regionalt nivå framover. Programstyret for VRI har 50/50-representasjon av kvinner og menn. På regionalt styringsnivå er det i dag stor overrepresentasjon av menn.

Nøkkeltall 2007

Antall prosjekter:	*19*
Dr. gradsstipendiater:	*EDWOR , 13 kandidater herav 6 kvinner*

Resultatindikatorer, 2007

Aktiviteter i 2007- totalt alle VRI - regioner per 31.12.2007

Virkemiddel	Antall deltakere**				Ressursbruk (bevilgning fra prosjektet i 1000-kr)
	Personer	Bedrifter	FoU-institusjoner	Andre	
1. Regional dialogkonferanse	255	96	45	55	1 241
2. Foresight	76	57	5	11	236
3. Kartlegging av regionale FoU-ressurser	26	1	9	12	150
4. Benchmarking av samarbeidet og kompetanse i regionen	35	14	8	0	234
5. Dialog og bred medvirkning i bedrift, nettverk og region	302	202	23	19	2 953
6. Regional foresight	4	4	4	3	340
7. Kompetansemegling	33	179	18	5	3 390
8. Personmobilitet	1	1	1	0	1 044
- Studenter	35	14	7	0	697
- Kandidater	0	3	2	0	0
- Forskere (Finnmark)	0	10	2	0	125
- Omvendt forskermobilitet	5	0	2	0	1 000
9. Forprosjektmidler	42	73	15	5	1 670
11. Regionale læringsarenaer	180	43	14	14	843
14. Deltakelse i europeisk og nordisk regionalt samarbeid	7	7	9	1	142
15. Mobilisering av regionale FoU-institusjoner til deltakelse i internasjonalt FoU-samarbeid	32	0	3	0	105
16. Andre virkemidler/hovedaktiviteter	13	0	1	0	831
- Informasjon (Finnmark)	0	0	0	0	65
- Konferanse Biomarint industriseminar (Hordaland)	25	20	5	0	28
- Arbeidsmøter Marine ingredienser (Hordaland)	3	0	3	0	14
- 9 bedriftsmøter a 2 timer (Hordaland)	18	9	0	0	36
TOTALT	**1 046**	**704**	**168**	**125**	**15 066**

Der det står et fylkesnavn i parentes har denne regionen ført opp dette spesielt på skjemaet.

Da 2007 har vært et oppstartsår, er det å forvente at aktivitetsnivået blir betydelig høyere fra 2008.

Viktigste aktiviteter i 2007

Aktivitetene i VRI springer ut av de regionale VRI-satsingene, som skal bidra til samhandling mellom bedrifter og FoU-institusjoner, mobilisere til bedriftsstyrte prosjekter og drive innovasjons- og organisasjonsfaglig forskning. VRI-satsingene forventes å ha et helhetlig perspektiv, og skal gi strategisk retning til det regionale samarbeidet om FoU, innovasjon og kunnskapsutvikling. Året 2007 er i hovedsak blitt brukt til å organisere de regionale satsingene og utvikle rutiner for samarbeid og koordinering. I mange av regionene har søknadsprosessen i seg selv

bidratt til å styrke samhandlingen og legge grunnlaget for forsterket kunnskapsutvikling og innovasjon.

I løpet av 2007 er den praktiske og administrative organiseringen kommet langt i de fleste av regionene, også i flere av regionene som ikke fikk tilslag i første søknadsrunde. Gjennomgående er det lagt ned en stor innsats for å knytte forskerprosjektet og samhandlingsprosjektet sammen, i tråd med ambisjonen om å la forskningen styrke samhandlingen i regionen. Et hovedinntrykk er at samhandlingsaktivitetene rent praktisk så langt har begrenset seg til en videreføring av gamle virkemidler knyttet til VS2010, kompetansemegling og nHS. Det har vært enkelt å starte med disse aktivitetene innenfor VRI, og dette har bidratt til at aktiviteten i 2007 tross alt har vært relativt høy, som skjemaet ovenfor viser.

Generelt er det stor tilfredshet med menyen av virkemidler i VRI. Det er interessant å notere at det i et flertall av regionene finnes ambisjoner om å eksperimentere med nye virkemidler, bl.a. regional benchmarking og regional foresight. I praktiske talt alle regioner finnes det konkrete planer om å gå nye veier i utviklingen av samarbeidet mellom næringslivet og lokale FoU-institusjoner, og flere steder arbeides det med videreutvikling av virkemidler som kompetansemegling og kombinasjoner av ulike virkemidler. I noen tilfeller er det allerede satt i verk praktiske tiltak i form av dialogkonferanser, etablering av nettverk m.v.

Ennå har VRI bare i begrenset utstrekning utløst helt nye samhandlingsaktiviteter. Det foreligger få, om noen, konkrete forskningsmessige resultater. Rapportene fra regionene gir imidlertid grunn til optimisme m.h.t. de fremtidige effekter av samhandlingen i VRI.

Forskningsaktivitet
I 2007 ble det innvilget ti organisasjons- og innovasjonsfaglige forskerprosjekter på til sammen 5,15 millioner kroner. Prosjektene varierer i omfang fra drøyt 300.000 kroner til ca. to millioner kroner årlig og varer fram til 2009. Totalbevilgningen til forskningsprosjektene for hele perioden er cirka 26 millioner kroner.

Tematisk kan prosjektene grovt sett grupperes i tre kategorier
- Forskning på den nordiske samarbeidsmodellen (prosjekter med historie fra VS2010)
- Følgeforskningsprosjekter
- Forutsetninger for innovasjonsfremmende regional samhandling

Det ble arrangert en forskersamling 6. desember 2007. Porteføljen er som vist sammensatt både hva tema og størrelse angår. Samlingen hadde derfor fokus på forskerens rolle som aktør eller som observatør. Forskerprosjektene er alle i en oppstartsfase og resultatene avhenger i stor grad også av utviklingen i de regionale samhandlingsaktivitetene.

Søkerkonferanser, læringsarenaer og samlinger
I søknadsperioden for VRI-programmet ble det gjennomført tre omfattende søkerkonferanser. I februar hadde Forskningsrådet møte med Oslo/Akershus og Østfold. 1. mars møtte fylkene Finnmark, Troms, Nordland, Nord- og Sør-Trøndelag, Telemark, Vestfold, Buskerud, og 8. mars møtte fylkene Møre og Romsdal, Oppland, Hedmark, Agder, Sogn og Fjordane, Hordaland og Rogaland. Representanter fra både FoU-miljøer, næringslivet og fylkeskommunene deltok.

I tidsrommet fram til søknadsmottak og mellom vedtak om bevilgning og inngåelse av kontrakt har det vært en tett oppfølging og dialog med prosjektene fra administrasjonens side. Forskningsrådet sentralt sendte ut pressemelding om tildelingen til de første ni prosjektene. Denne er gjengitt nedenfor.

En viktig utfordring for Forskningsrådet framover blir å legge til rette for at regioner med sammenfallende innsatsområder kan møtes, utveksle erfaringer og samarbeide. Det er selvsagt viktig å unngå et snevert regionalt fokus. VRI skal oppmuntre regionene til å se sitt arbeid i en større nasjonal og gjerne også internasjonal sammenheng.

Det ble avholdt en mottagelse 4. desember 2007 for prosjektansvarlige og prosjektledere i de nylige oppstartede VRI-prosjekter. Samlingen ble en møteplass hvor Forskningsrådets VRI-sekretariat og samtlige ni regionale VRI-satsinger møttes og kunne presentere seg. Forskningsrådets arbeid med regionale forskningsfond og relevante utlysninger i EUs 7. rammeprogram ble presentert, før kvelden ble avsluttet med middag og sosialt samvær. I samarbeid med Innovasjon Norge og SIVA arrangerte Forskningsrådet 5.-6. desember så en nasjonal prosjektledersamling for VRI, ARENA og NCE. Temaet var ”Ledelse og utvikling av regionale innovasjonssystemer, klynger og bedriftsnettverk”. Programmet hadde både et teoretisk og praktisk fokus gjennom foredrag og workshops med aktuelle case fra programmene. Samlingens dag to var det et PLP-kurs med fokus på ledelse av klyngeprosjekter og en parallell forskersamling.

Samlingen ble evaluert og godt mottatt. Den ble oppfattet som relevant, det ble knyttet nye kontakter, og de fleste syntes det var nyttig med en fellessamling for beslektede programmer i regi av de tre virkemiddelaktørene. Det var stor deltakelse fra alle VRI-regioner, både med og uten bevilgede prosjekter.

Framover vil det nasjonale VRI-sekretariatet arrangere ulike typer samlinger, med fokus på forskningen, virkemidlene og innsatsområdene i VRI. Disse vil bli arrangert både av VRI alene og sammen med Innovasjon Norge og SIVA. Regionene har innrettet VRI-satsingene sine forskjellig, og kan ha stor nytte av å utveksle erfaringer og lære av hverandre.

Forskningsrådet ved VRI bidro i 2007 til finansieringen av konferansen ”HSS, Høgskole og Samfunn i samspill”, som ble avholdt i Bodø 30.-31. mai. Konferansen hadde fokus på innovasjon gjennom samhandling.

Forskningsrådet ved VRI er med i planleggingen av FRAMPÅ08 i samarbeid med Innovasjon Norge og SIVA. Konferansen holdes 23.-24. september 2008 og har som tema ”Kampen om kompetansen”.

Kommunikasjons- og formidlingstiltak
Forskningsrådets kommunikasjonsavdeling har utarbeidet en felles VRI-profil som prosjektene kan benytte hvis de ønsker det. Maler for PowerPoints, websider, trykksaker og visittkort er tilgjengelig for prosjektene på VRIs programnettsider. Prosjektene er positive til nasjonal ”merkevarebygging”, og administrasjonen bidrar gjerne med tilrettelegging for prosjektene.

Administrasjonen benytter aktivt programmets nettsider til publisering av gode historier, presentasjonsmateriale fra samlinger, utlysninger, utdypende beskrivelser av virkemidler og annen relevant informasjon.

Det er opprettet en nyhetsbrevordning knyttet til programnettsidene. Nyhetsbrevet sendes til prosjektene, VRIs finansiører, VRIs programstyre, Forskningsrådet og øvrig virkemiddelapparat og andre interesserte.

Gjennom Forskningsrådets avtale om bilag i Dagens Næringsliv i november 2007 ble det gjort et intervju med kommunal- og regionalminister Magnhild Meltveit Kleppa. Hun promoterte VRI og viktigheten av forskning og innovasjon i regionene. Ingressen er gjengitt nedenfor.

VRIs programplan er oversatt til engelsk og er publisert på VRIs engelske nettsider.

VRI-prosjektene er i oppstartfasen, og vi vil kunne si mer om formidlingstiltakene i prosjektene på et senere tidspunkt. Så langt har flere regioner opprettet sine egne nettsider for kommunikasjon utad. Prosjektene blir sterkt oppfordret til å være i dialog med media for å få omtale, både regionalt og nasjonalt.

Driftsrelaterte aktiviteter
Det ble avholdt tre programstyremøter i 2007.

Høydepunkter og funn

280 millioner til nyskaping i regionene
Forskningsrådets nye program VRI skal gi grunnlag for nye samarbeidsformer og økt innovasjonsevne i regionene. Totalt skal det satses over 280 millioner på regional nyskaping i Norge i løpet av de neste tre årene. - Gjennom Virkemidler for regional FoU og innovasjon (VRI) skal vi kople nasjonalt viktige FoU-områder med regionale prioriteringer, sier Arvid Hallén, administrerende direktør i Forskningsrådet. VRI bidrar til mobilisering innenfor områder som regionene selv prioriterer. Disse samsvarer godt med de fem satsingsområdene i Soria Moria-erklæringen; energi, miljø, reiseliv, maritim og marin sektor. - Forskningsrådet arbeider aktivt for å spille bedre sammen med det regionale nivå og være tydeligere tilstede. VRI er selve bærebjelken i Forskningsrådets regionale strategi, sier Hallén.
Nyhetssak på www.forskningsradet.no den 28.6.2007

Forskning som katalysator: Intervju med kommunalminister Magnhild Meltveit Kleppa
Norsk forskning skal regionaliseres. Forskningsrådet har etablert et nytt virkemiddel for regional forskning og innovasjon (VRI), og om en uke kommer en utredning om satsing på regionale forskningsfond. Det åpner opp for helt nye muligheter for regionene.
Les hele saken her: www.forskningsradet.no/vri

Nye framtider i regionene:
VRI lanserer *regional foresight* som et nytt spennende innovasjonspolitisk virkemiddel. I oktober 2007 ble det i samarbeid med NIBR gjennomført en stor konferanse som belyste mulighetene innenfor regional foresight. Rapporten ”Nye framtider i regionene”, som kan lastes ned som pdf på VRIs nettsider, oppsummerer konferansen. Rapporten trekker frem aktuelle eksempler fra Sørlandet, Nordland og Innlandet og inneholder tips fra ledende europeiske eksperter. Rapporten peker på noen grep som kan tas når en fremtidsprosess skal organiseres. Det foreligger nå planer om foresight i ca. 75 % av regionene som får midler gjennom VRI.